

Asia: OM 9/021/2016

Tuomioistuinviraston perustaminen

Lausunnonantajan lausunto

Kannatatteko vai vastustatteko tuomioistuinviraston perustamista?

Kannatan

Mikä on yleinen arvionne toimikunnan ehdotuksesta?

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden yleinen arvio toimikunnan ehdotuksesta on myönteinen. Se vahvistaa oikeusvaltioperiaatetta irrottamalla tuomioistuimia koskevat keskushallintotehtävät oikeusministeriöstä, joka on osa poliittista täytäntöönpanovaltaa. Esityksen voi sanoa olevan linjassa Montesquieun vallan kolmijako-opin kanssa. Esitetty järjestely on vastaavanlainen kuin muissa Pohjoismaissa. Tätä Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus pitää myös varsin perusteltuna - jopa arvona itsessään.

Miten arvioitte tuomioistuinviraston hoidettaviksi ehdotettuja tehtäviä?

Esityksen mukaan tuomioistuinvirastolle siirretään oikeusministeriölle nykyisin kuuluvat tuomioistuinlaitoksen keskushallintotehtävät. Viraston tärkeimmäksi tehtäväksi on esitetty tuomioistuinlaitoksen kehitys- ja talousarviovalmistelu. Virasto vastaisi tuomioistuinten tuloksellisuudesta ja voimavarojen jakamisesta tuomioistuimille. Se valmistelisi talousarvioehdotuksen. Muina tehtävinä olisi tuomiovallan laadunvalvonta sekä vastuu tuomioistuinten hallinnon tehokkuudesta ja tarkoituksenmukaisesta järjestelystä.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus kannattaa esitystä tuomioviraston tehtävistä. Käräjäoikeuden arvio on, että asiantuntijaorganisaationa tuomioistuinvirasto saa paremmat edellytykset hoitaa mainittuja keskushallintotehtäviä kuin, mitä oikeusministeriön oikeushallinto-osastolla on nykytilanteessa. Se, että tuomareilla on vahva edustus tuomioistuinviraston johdossa, on tässä suhteessa ratkaisevan tärkeää.

Esityksessä todetaan, että tuomioistuinvirasto voisi ajan oloon ottaa hoitaakseen myös muita palvelutehtäviä, joita nykyisin hoidetaan eri tuomioistuimissa. Tällaisia voisivat olla käänös- ja tulkkauspalvelujen

yleiset järjestämistehtävät sekä henkilöstöhallintoon liittyvät asiantuntija- ja tukipalvelut, joita voitaisiin hyödyntää esimerkiksi virkamiesoikeudellisissa kysymyksissä. Uusien tehtävien ottaminen saattaa vaatia aikanaan riittäviä lisävoimavaroja. Jo tässä yhteydessä esitetään, että virasto ottaisi päällekkäisen työn vähentämiseksi keskitetysti hoitaakseen erinäisiä tuomareiden nimittämiseen liittyviä valmistelutehtäviä.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus pitää tärkeänä, että tuomioistuinvirasto ottaa tällaiset muut tehtävät hoitaakseen mahdollisimman pian. Tämä on tärkeää, koska käräjäoikeuksien täytyy voida mahdollisimman laajasti keskittyä operatiiviseen lainkäyttötyöhön. Nykytilanteessa varsinkin laamannille kertyy niin paljon henkilöstöhallintoon ym. liittyviä tehtäviä, ettei hänelle juurikaan jää aikaa lainkäyttötyöhön. Tämä on selkeä epäkohta nykytilanteessa ja tärkeä resurssikysymys käräjäoikeuksien kannalta.

Pidättekö toimikunnan arviota tuomioistuinviraston henkilöstömäärästä oikeana ja riittävänä?

Toimikunta on arvioinut, että henkilökunnan tulisi suuruudeltaan vastata ainakin noin 45 henkilötyövuotta, jotta tuomioistuinvirasto voisi suorittaa tehtävänsä asianmukaisesti toimintansa aloitettuaan. Tämä mitoitus ei esityksen mukaan kuitenkaan olisi riittävä tuottamaan tuomioistuimille kaikkia tarpeellisia palveluita, kuten erilaisia neuvonta- ja kielipalveluja.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus arvioi, että tuomioistuinviraston henkilömäärän tulisi olla suurempi. Valtionhallinnossa on nykytilanteessa varsin tavallista, että henkilöstömäärää on vähennetty, vaikka tehtävämäärä on pysynyt ennallaan. Tämä on johtanut yleisesti palvelutason heikkenemiseen. Samaa virhettä ei ole syytä tehdä tuomioistuinvirastoa perustettaessa. Jos suurempi henkilöstömäärä ei ole siirrettävissä oikeusministeriöstä, tulee riittävä henkilöstömäärä turvata uusrekrytoinneilla. Tämä edellyttää luonnollisesti taloudellisten resurssien käyttämistä, mihin kuitenkin täytyy olla valmiuksia. Huomionarvoista on, että oikeuslaitoksen nykyiset menot muodostavat vain murto-osa valtion kokonaismenoista. Silti tehokkaasti toimiva oikeuslaitos on toimivan demokraattisen oikeusvaltion keskeinen perusedellytys. Valtiovallan täytyy sen vuoksi resurssienjaossa ryhtyä priorisoimaan oikeuslaitoksen tarpeita. Tämä merkitsee osaltaan, ettei tuomioistuinviraston henkilömäärää saa jättää liian pieneksi sen vuoksi, ettei oikeusministeriöstä voida siirtää suurempaan henkilöstömäärää kuin 45 henkilötyövuotta. Esimerkiksi muiden Pohjoismaiden virastot ovat huomattavasti isompia.

Miten arvioitte toimikunnan ehdotusta tuomioistuinviraston johtokunnan kokoonpanosta ja nimeämismenettelystä?

Tuomioistuinviraston päätösvaltaa käyttäisi perustamisvaiheessa yhdeksänjäseninen ja tuomariemmistöinen johtokunta. Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus kannattaa esitystä johtokunnan kokoonpanosta ja pitää ehdottoman tärkeänä, että johtokunta nimenomaan on tuomariemmistöinen.

Esityksestä poiketen Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus katsoo, että ylijohdajan tulee olla koulutukseltaan lakimies ja että hänen tulee muutenkin täyttää tuomarin yleiset kelpoisuusvaatimukset (vrt. tuomioistuinlaki 10 luku 1 §).

Miten arvioitte toimikunnan ehdotusta tuomioistuinviraston johtokunnan ja ylijohdajan välisestä toimivallanjaosta?

Esityksen mukaan tuomioistuinviraston ylin päättävä toimielin on johtokunta. Ylijohdajan toimivallasta esitetään, että tämä ”ratkaisee asiat, joita ei säädetä tai työjärjestyksessä määrätä johtokunnan taikka muun virkamiehen ratkaistavaksi”. Koska esityksen mukaan johtokunnan toimivaltaan kuuluu muun ohella työjärjestyksen vahvistaminen, Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus katsoo, että toimivallanjaosta annettu esitys on selkeä ja johdonmukainen.

Mikä on kantanne toimikunnan esittämään viraston sijaintipaikkaan ja sijaintipaikan valinnassa huomioon otettaviin seikkoihin?

Toimikunta on esittänyt, että virasto sijoitetaan Helsinkiin tai muualle pääkaupunkiseudulle. Toimikunta katsoo, että muualle sijoittaminen voisi jopa heikentää tuomioistuinviraston toimintaedellytyksiä, millä voi puolestaan olla haitallisia vaikutuksia tuomioistuinten toiminnalle.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus pitää ehdottoman tärkeänä, että virasto sijoitetaan Helsinkiin tai ainakin pääkaupunkiseudulle. Tämä on erittäin tärkeää, koska tuomioistuinlaitoksen tärkeiden sidosryhmien vastaavat keskusvirastot sijaitsevat pääkaupunkiseudulla (oikeusministeriö, korkeimmat oikeudet, tuomarinkoulutus- ja tuomarivalintalautakunnat, valtakunnansyyttäjänvirasto, valtionvarainministeriö jne.). Yhteistyö näiden tahojen kanssa vaikeutuu merkittävästi, mikäli virasto perustetaan muualle Suomeen.

Valtionhallinnossa on tehty eräitä hajasijoittamiskokeiluja, jotka ovat onnistuneet vaihtelevasti. Julkisuudessa esillä ollut lääkeviraston sijoittaminen Kuopioon lienee epäonnistumisista suurin. Tuomioistuinviraston suhteen ei ole syytä ottaa samanlaisia riskejä.

Muuta huomioitavaa?

-

Ekelund Klaus
Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus